

הרב גבריאל טולדאנו

פאה מודבקה – דיני חציצה בטבילה

שאלה: לצערי, חליתי לפני כמספר חודשים בסרטן ועתה הנני עוברת מספר טיפולים כימותרפיים.

יש לציין שיש לי פאה מודבקה לקרקפת בדבק מיוחד (בעקבות הנשירה) האם אוכל לקבל היתר לטבול איתה?

השאלות לדיון:

הגמ' בסוכה דף ו, ב, מגדירה מה נחשב חציצה לענין טבילה. רובו ומקפיד הוי חציצה מדאורייתא, מיעוטו ומקפיד או רובו ולא מקפיד הוי חציצה מדרבנן, מיעוטו ואינו מקפיד לא הוי חציצה כלל. לכן יש לברר:

א. האם המושג "רוב" ו"מיעוט" מתייחס לגוף כולו, כולל השערות, ואז מיעוט בכל הגוף לא חוצץ מדאורייתא גם אם המיעוט הזה כולל רוב של השערות, או שיש לנו שני מדורים, האחד: הגוף פרט לשערות הראש, והשני שערות הראש, ורוב חציצה בכל אחד משני המדורים הללו פוסל את הטבילה מדאורייתא.

ב. על הצד ששערות נחשב כמדור נפרד מהגוף האם צריך "רוב שערות" או רוב מקום השערות דהיינו רוב ראש (קרקפת)?

ג. האם פאה מודבקה נחשבת "כאינו מקפיד"?

תשובה:

חלק א – תשובות לשאלות א-ב:

א. הרמב"ם (פ"ב מהלכות מקוואות הל' טו) הביא דעת הגאונים שיש שני מדורים בהלכות חציצה הגוף והשערות, כשדי ברוב חוצץ באחד המדורים כדי להוות חציצה מן התורה. הרמב"ם נחלק עליהם וכתב ויראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רוב השיער. עכ"ל.

מבואר מדברי הרמב"ם שאין השיער נידון לעצמו אלא כחלק מהגוף. והראב"ד חולק וכתב שדעת הגאונים היא העיקר.

ב. הב"י סי' קצח כתב שרוב הפוסקים הסכימו לדעת הגאונים וכן פסק בשו"ע סי' קצח סעיף ה שהשיער נידון לעצמו. הגר"א בביאורו שם הביא ראיה לדעת הגאונים מסוגיא דב"ק (פב, א) שעזרא תיקן חפיפה לאשה הטובלת. וקפריך בגמ' דהוי דאורייתא וכו'. ומשני מדאורייתא יש חיוב

לעינוי דילמא מיקטר (נקשר). ומוכיח הגר"א מדקאמר מיקטר וקיימינן אדאורייתא והוי רובו המקפיד חוצץ [אף שמדובר בחציצה בראש בלבד], מכלל שחציצה בשער הראש נידונית לבדה. וכן פסק בחכמת אדם כלל קיט סעיף ג כדעת הגאונים.

ג. יש מקום לדון בדעת הגאונים ששער נידון בפני עצמו, האם הכוונה **שערות** הראש נדונות כמדור נפרד, או שסוברים **שמקום** הראש נידון לעצמו ולא כחלק מהגוף. ולפי"ז חציצה ברוב מקום השיער תוכל לפסול את הטבילה מדאורייתא גם בראש חסר שערות או בראש שער בחלקו, כשהחציצה לא בשערות אלא רק ברוב עור הקרקפת.

ומצאתי בשו"ת משיבת נפש (לרב אריה ליב בן ר' משה צינץ, יצא לאור בעיר ורשא בשנת תרכ"ד) סי' יב, שדן בזה והעלה שדעת הגאונים במקום הראש נידון לעצמו כמו כל הגוף וזה לא מתייחס לשערות אלא למקום הראש. המשיבת נפש הביא הוכחה לדבריו וז"ל: כמו שמצינו לענין טומאת לידה, ובכור, דיצא ראשו הרי הוא כילוד והלכה פסוקה היא שרוב ראשו כרוב גופו, ומכאן שגם לענין חציצה גם ברוב ראשו הוי חציצה.

ד. ויש להביא ראיה לחומרת המשיבת נפש מר"י מלוניל שכתב בשבועות סופ"ב שהריבוי של שיער זה לאו דוקא שיער אלא כל אבר ואבר נדון בפ"ע וכל שיש דבר חוצץ ברוב אבר אחד ומקפיד עליו לא עלתה לו טבילה מהתורה. חזינן שר"י מלוניל למד שהריבוי בשיערו אינו מתייחס לשיער אלא לראש ולכן מזה הסיק שכל אבר ואבר נידון בפ"ע.

ה. אבל נראה כי פוסקים אחרים למדו בדעת הגאונים שדוקא **רוב שיער** הוי חציצה ולא רוב הראש. דהנה הפרישה סי' קצח ס"ק כג (הובאו דבריו בסדרי טהרה ס"ק יז) הסתפק לדעת הגאונים וסייעתם שסברי שהשיער נידון לעצמו האם הכוונה ששיער הראש או השחי נידון כל אחד מהם לעצמו, או דבעינן שיהא חציצה ברוב כל שיער שבגוף.

ו. מספקם של הפוסקים ברור שלמדו בדעת הגאונים שהריבוי המחודש שריבתה תורה בשיער, זה לא רוב מקום הראש אלא רוב שערות. דהרי יש להם צד לצרף את שאר שערות הגוף לשיער הראש ואם הריבוי הוא בראש ולא בשיער מה שייך לצרף שאר שערות שבגוף.

ז. גם בספר קנאת סופרים לגאון ר' שלמה קלוגר כתב לחדש שכל מחלוקת הרמב"ם והגאונים היא כאשר הדבר החוצץ הוא חלק מגוף השערות כגון שנקשרו נימא בנימא, שהן עצמן אינן ראויים לביאת מים. אבל אם דבר אחר חוצץ עליהם לכולי עלמא אזלינן בתר רוב גוף. חזינן מדבריו שלמד בדעת הגאונים שהשיער דוקא נידון לעצמו ולכן צריך שתהי' חציצה מגוף השיער כגון שנקשר נימא בנימא כדי לפסול הטבילה מן התורה. לעומת זאת לדברי המשיבת נפש שלמד בדעת הגאונים שהראש

נידון לעצמו א"כ מה ההבדל אם החציצה מגוף השיער או דבר אחר חוצץ עליהן, תיפוק שיש כאן חציצה ברוב מקום הראש, והראש נידון לעצמו.

ח. חזינן מכל הפוסקים שהבאנו שבודאי למדו בדעת הגאונים שהשיער נידון לעצמו ולא הראש, ולכן בנידו"ד שאין שערות על הראש אלא שפאה נכרית מודבקת על הראש (דמירי באשה שנשרו כל שערותיה) בודאי שהראש נידון כחלק מהגוף ואזלינן בתר רוב גוף.

ט. ומה שהביא המשיבת נפש ראייה מטומאת לידה ובכור שיציאת הראש נחשבת כלידה, אינו ראייה לעניננו, כי שם הראש נחשב כילוד משום ש"רוב ראשו" האמור במשנה, מכואר שהכוונה "משתצא פדחתו". וטעם הדבר שנחשב כילוד הוא כי מרגע יציאת הפדחת מתקדמת יציאת הראש במהירות רבה, וגם הגוף יוצא במהירות אם אין בעיה מיוחדת בעובר הנולד¹. ואם כן, אין טעם החשבת יציאת הפדחת כלידה משום שהראש נידון בפני עצמו, ודו"ק.

חלק ב – תשובה לשאלה ג:

א. אלא שאף כי יצאנו מידי איסור תורה, עדיין נותר לברר לו האם פאה נכרית נחשבת "אינו מקפיד" כדי להכשיר את הטבילה גם מדרבנן.

הרמב"ם בפירושו המשניות מסכת מקואות פרק ט' משנה ג' מגדיר מה נחשב "אינו מקפיד" וז"ל: שאינו מקפיד שאמרו היינו שאינו שם ליבו אליו אם עבר מגופו או לא ואין סופו ליטלו ולכן בטל לגבי גופו.

מטעם זה פסק בשו"ע סי' קצח סעיף י, כי רטיה שעל המכה חוצצת. וכן פסק בחכמת אדם כלל קיט סעיף ז. והסברא בזה משום שנחשב כמקפיד משום דכל רגע חושב מתי לא יצטרך לאגד (תחבושת) ויסירונו והוי דבר העומד להינטל.

לפי זה לכאורה היה מקום לומר בפאה שנחשב כמקפיד, דבודאי ברגע שתוכל להסיר הפאה המודבקת לה על הראש תסירונו דמאי שנא.

ב. אלא שבנידון דידן יש מקום לחלק. דהנה הרעק"א בתשובות סי' ס, הביא דברי הלבוש (סי' קצ"ח, ו) שכתב בקליעת שער **שסכנה להסירן ומתייאש** שיהיו עליו עד שיפלו מאליהן, ואינו מקפיד עליהן להסירן לפיכך אינה חוצצת. עכ"ל. ומדייק הרעק"א בדבריו משמע שמדין "**לא קפיד**" אתי עלה.

ולכאורה משמע מהרעק"א שצירף שתי סברות. אינו מקפיד ועוד דהוי מקום סכנה. ומשמע שאם לא במקום סכנה הוי חציצה, וצ"ב.

והביאור בזה כי בלי סכנה חושב כל רגע מתי יוכל להסירן ולא מתייאש מהן ועומד להינטל בכל שעה. אבל בסכנה אדרבה מעונין שיהיו

1. כך שמעתי מרופאים מיילדים.

עליו כדי להינצל מהסכנה ואין דעתו ליטלו עכשיו ולכן נחשב אינו מקפיד. וכן מבואר בראב"ה באו"ז הל' נידה סי' שסב, שכתב וטעם הדבר מפני שאינו רוצה להסירו, ומדין אינו מקפיד.

ג. ובפאה מודבקת בודאי האשה מעוניינת שהפאה תשאר עליה כל הזמן ושלא ירגישו שאין לה שערות. ואדרבה הפאה היא מצילתה מידי בושח והוי כמו מקום סכנה שמעוניינת שהפאה תישאר עליה ולא עומדת להינטל עכשיו. משום הכי חשיב אינו מקפיד שלא כמו בתחבושת ורטיה שרוצה להסירה בכל רגע.²

ד. עוד סברא לחלק בין רטיה לפאה מודבקת. ברטיה יש לה אפשרות להסירה בכל רגע משא"כ בפאה אין לה אפשרות להסיר את הפאה דהרי הפאה דבוקה בדבק מיוחד לקרקפת ובודאי שנחשב כחלק מהגוף והיינו רביתה, ולא הוי חציצה.

וכעין זה מצינו בחכמת אדם כלל קי"ט סעיף ד, שפסק "אבל אלו הכינים הנקראים "פילץ לייז" שדבוקין מאד בבשרו וכו' אם אי אפשר להסירן אינו חוצץ". והיינו מטעם שנחשב כחלק מגופו ממש. ויעוין בראב"ה שהבאנו לעיל שכתב בטעם השלישי מדוע בקליעת שער אינו חוצץ משום דהיינו רביתה דאין לה אפשרות להסירן משום סכנה וכמ"ש.

ה. ובפרט שכאן יש מקום לצרף סברא נוספת שהרי הפאה תשאר עליה כמה חודשים, ובכה"ג יש מקום לומר שהפאה מתבטלת לגוף. יעוין שו"ת חלקת יואב יו"ד סי' ז, ושו"ת אב"נ יו"ד סי' רסב. וכך פוסקים אחרוני זמנינו, וכן ראוי להורות.

סיכום התשובה:

פאה המודבקת לקרקפת בדבק מיוחד, שמטרתה למנוע אי נעילות מאישה חולת סרטן המטופלת בכימותרפיה, טיפול הגורם לנשירת שערותיה, פאה כזו איננה חוצצת בטבילה לא מדאורייתא ולא מדרבנן ומותר לאשה לטבול עם הפאה המודבקת ולהחיר עצמה בטבילתה.

2. אמנם היה מקום לטעון כי לדעות שסוברים שכל מה דבעינן מקפיד כדי שיהא חוצץ מהתורה זה דוקא ברובו אבל ב"כולו" אפי' אינו מקפיד הוי חציצה מדאורייתא, ולפי"ד הגאונים שהשיער נידון לעצמו א"כ כשהפאה מכסה כל הראש, לו יהא שאין כאן "מקפיד" כפי שיבואר להלן, עכ"פ הוי כולו, ופוסל גם בלא הקפדה. אבל מאחר וכל זה יתכן דוקא אם החציצה ככולו היתה בשיער וכמבואר למעלה. אבל כאן החציצה ככולו הוי במקום הראש, וכבר הוכחנו לעיל שהראש לא נידון לעצמו אלא כחלק מהגוף ואולינן בתר רוב גוף. (ויעוין בנשמת אברהם סי' קצ"ח סעיף ד' מס' 5 מה שכתב בשמו של הרב נויבירט וצ"ע).